

SREDNJOVJEKOVNI RUKOPISNI KODEKS U KNJIŽNICI MUZEJA SLAVONIJE

(*Codex miscellaneus Latinus* MSO, 13. ili 14. stoljeće)

Prethodno priopćenje

UDK 091.1(497.5 Osijek)''17''

Dr. sc. STANKO ANDRIĆ

Hrvatski institut za povijest Zagreb -

Podružnica za povijest Slavonije,

Srijema i Baranje

Ulica A. Starčevića 8

HR-35000 Slavonski Brod

U prilogu je opisan nedavno pronađeni srednjovjekovni rukopisni kodeks iz knjižnice Muzeja Slavonije. Uz opis vanjskih obilježja, donesen je i preliminarni prikaz sadržaja kodeksa, koji je miscelanij sastavljen od različitih tekstova crkvene tematike. Na temelju sadržaja i jedne marginalne bilješke zacrtava se i okvirna datacija nastanka kodeksa.

Ključne riječi: rukopisni kodeks, 13.-14. stoljeće, papa Grgur Veliki, Alan iz Lillea, Petar iz Roissyja, Robert iz Flamborougha, Šleska, Muzej Slavonije Osijek

UVOD: NAJSTARIJA KNJIGA U SLAVONIJI?

Srednjovjekovna pismenost na tlu sjeveroistočne Hrvatske ostavila je kao svoj trag veliku množinu diplomatskih dokumenata, ponajprije listina ili povelja svih vrsta, kao i stanovit broj privatnih pisama. Od toga se gradiva znatan dio sačuvao do danas u različitim domaćim i inozemnim arhivima (Zagreb, Budimpešta, Bratislava itd.). Neusporedivo je manji broj poznatih i/ili sačuvanih rukopisnih knjiga ili kodeksa za koje se može pretpostaviti da su nastali na našem području. Posve rijetki takvi primjeri u pravilu se nisu sačuvali *in situ*, u prvom redu zbog osmanlijskog osvajanja i zaposjedanja Slavonije i Srijema u 16. i 17. stoljeću, nego u manje ili više udaljenim i od ratnih neprilika sigurnijim crkvenim i drugim knjižnicama.

Naknadno su, od početka 18. stoljeća, pojedini srednjovjekovni rukopisni kodeksi dospijevali na područje Slavonije i Srijema, gdje su se najčešće čuvali u sklopu samostanskih, uglavnom franjevačkih knjižnica. Takvi kodeksi svojim postankom redovito nisu povezani s prostorom u kojem su se u novije vrijeme našli stjecajem prilika i manje-više slučajno. Nažalost, do danas još nemamo popise rukopisnih knjiga starijih od 18. stoljeća koje se čuvaju u knjižnicama slavonskih franjevačkih samostana i drugih crkvenih ustanova. Iznimka je zasad samo Dijecezanska knjižnica u Đakovu, za koju je poznato da posjeduje jednu srednjovjekovnu rukopisnu knjigu: prijepis latinskog djela

De antiquitate Judaica starorimskog židovskog pisca Josipa Flavija, izrađen u 14. ili 15. stoljeću. Taj oveći papirni kodeks pripadao je u ranije vrijeme samostanu u Eberndorfu u Koruškoj, uz austrijsko-slovensku granicu.¹

Sve navedene okolnosti čine nedavno otkriveni srednjovjekovni kodeks iz Muzeja Slavonije u Osijeku iznimno zanimljivim raritetom; možda je to čak i najstarija sačuvana knjiga u Slavoniji. Zasad nema nikakvih pouzdanih podataka o tome kako je i kada kodeks dospio u Muzej. Njegovo detaljnije istraživanje tek će slijediti. Već bi i za egzaktnije utvrđivanje njegova sadržaja trebalo raditi u kakvoj dobro opskrbljenoj svjetskoj knjižnici. Kako se ipak ne bi odgađala vijest o tom važnom otkriću, barem s osnovnim podacima o kodeksu, u ovom je radu, na poticaj ravnatelja Muzeja, izložen vanjski opis kodeksa i potom one spoznaje o tekstovima što su u njemu prepisani, a do kojih se do ovog časa moglo doći u domaćim istraživačkim uvjetima.

I. VANJSKI OPIS KODEKSA

Format: 247 × 182 mm.

Materijal: pergamena.

Opseg: prednji omotni folij + 214 fol. + fragment folija 215.

Nema izvorne numeracije folija. (Numeracija grafič-

¹ Srakić, M. *Inkunabule i rariteti Dijecezanske biblioteke u Đakovu. Katalog izložbe* (Đakovo, 1989), 11, br. 34.

kom olovkom izvršena je pri pregledu kodeksa na donjoj margini folija.)

Osnovni tekst pisan je pretežno crnom i mjestimice smeđom tintom, a inicijali i podnaslovi (rubrike) u velikom dijelu kodeksa izvedeni su crvenom tintom.

Osnovni tekst pisan je sitnom i pomnom knjiškom goticom, u dva stupca. Svaki stupac u pravilu sadrži 46 redaka, a svaki redak sadrži u prosjeku 45-50 znakova. Ispravci i interlinearna dopisivanja u osnovnom su tekstu rijetki. Ipak, neke marginalne bilješke i pripisi svakako su nastali istodobno s glavnim tekstom.

Na pojedinim stranicama (npr. fol. 7r, 14r, 96v, 97r, 103r, 107r) opažaju se u kontinuiranom tekstu promjene boje tinte te manje varijacije u veličini i obliku pisma, što upućuje na promjene pera i/ili promjene ruke (pisara).

Na marginama glavnog teksta (tj. na lijevoj i desnoj, kao i na redovito dosta širokoj donjoj margini), a također i na neispisanim središnjim dijelovima stranica, naknadno su, vjerojatno od više ruku, dopisane ili doctane različite bilješke i oznake (konvencionalni znaci, npr. „nota“; ruke koje pokazuju mjesta u tekstu; antropomorfne i zoomorfne glave ili *drôleries*). Ti su mladi dodaci obično pisani/crtani nešto krupnijom kurzivnom goticom i smeđom tintom.

Potpuno su neispisane sljedeće stranice kodeksa: 72v, 124v, 153v.

Stanje kodeksa:

Kodeks nije cjelovito sačuvan. Na više mjesta nedostaju pojedini foliji (izrezani su ili istrgnuti), a mnogi su foliji oštećeni.

Prema tragovima izrezivanja i kidanja, foliji nedostaju ili vjerojatno nedostaju na ovim mjestima:

iza fol. 1: izrezano više folija;
 iza fol. 5: izrezana tri folija;
 iza fol. 57: izrezan jedan folij;
 iza fol. 91: istrgnut jedan folij;
 iza fol. 101: istrgnuta tri (?) folija;
 iza fol. 108: istrgnut jedan folij;
 iza fol. 116: izrezano više folija;
 iza fol. 163: istrgnut jedan folij;
 iza fol. 179: izrezana dva folija;
 iza fol. 181: izrezano više folija;
 iza fol. 196: izrezana dva folija;
 iza fol. 212: izrezan jedan folij;
 iza fol. 213: izrezana tri folija;
 iza fol. 214: istrgnut veći dio fol. 215 (ostao fragment teksta) te izrezani fol. 216 i stražnji omotni folij.

Moguće je da su neki foliji odstranjeni iz kodeksa već prije ispisivanja teksta. Za konačnu potvrdu mjesta i broja nedostajućih folija trebat će utvrditi kontinuitet ili lakune u tekstu na dotičnim mjestima.

Osim toga, neki su foliji djelomice oštećeni kidanjem ili rezanjem. Na sljedećim folijima oštećenja zahvaćaju glavni tekst kodeksa: fol. 1-4, 15-16, 27, 44-45, 59, 148, 182, 212, 214. Na nekim folijima oštećenja su manja, tako da zahvaćaju samo zapise na marginama, a ne i glavni tekst. To su sljedeći foliji: 5, 12r, 28, 48, 57, 88.

Neke marginalne bilješke su oštećene rezanjem ruba folija (npr. na fol. 5v, 126v, 167v, 213rv), što upućuje na

naknadno obrublivanje tih folija.

S druge strane, očito je da neke lakune i oštećenja na folijima prethode pisanju glavnoga teksta (pisari su ih uzimali u obzir pri pisanju). To se, primjerice, opaža na fol. 7, 11, 46, 61, 70, 89, 94, 101, 164, 174, 179.

II. SADRŽAJ KODEKSA

Riječ je o kodeksu crkvene provenijencije, koji sadrži više različitih traktata biblijsko-egzegetske, homiletske, ekleziološke, moralnoteološke i pastoralnoteološke tematike.

Sumarno se može konstatirati da kodeks sadrži osam tekstova različitih opsega u uglavnom cjelovitim prijepisima, jedan kraći tekst u polovično sačuvanu prijepisu te jedan (posljednji) tekst od kojeg se sačuvao samo okrajak. Potonja dva teksta vjerojatno su naknadni pripisi dodani osnovnom sadržaju kodeksa. Osim toga, u kodeksu ima i nekoliko kraćih rubnih bilježaka po postanku mladih od osnovnoga teksta.

Od osam glavnih tekstova, identificirano je u dosadašnjem istraživanju pet tekstova. Radi se o dobro poznatim djelima četvorice srednjovjekovnih autora, od kojih jedan pripada ranom srednjem vijeku (papa Grgur Veliki), a trojica vremenu oko prijeloma 12. i 13. stoljeća (Alan iz Lillea, Petar iz Roissyja, Robert iz Flamborougha). Za još dva teksta iznesene su radne pretpostavke o autorima i djelima koji bi tu mogli biti posrijedi. Eventualni predlošci dvaju fragmentarno očuvanih pripisa s kraja kodeksa nisu identificirani.

A) GLAVNI TEKST

1.

Fol. 1r-109v: (**Homiliae seu expositiones evangeliorum**)
 Inc. fol. 1r: *Cum appropinquasset Iesus Iherosolimis et venisset Bethfage ad montem oliveti, misit duos de discipulis suis, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, et invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea, solvite et adducite mihi [Mt. 21, 1-2], etc. – Presens ewangelium bis in anno legitur, in adventu domini et ramis palmarum, in adventu ante nativitatem et in adventu ante passionem...*
 Expl. fol. 72r: *... dicit _____ qu _____ non habet gladium vendat tunicam suam et emat gladium [Lc. 22, 36] In quo instruimur ? quod ? paterno ? n _____ equos ? et tunicam debemus vendere ut gladium _____ det doctrinam ? eius ? audiend _____ nobis comparemus dominus noster dignetur speciem ? gratie ? vobis conferre ut hunc gladium manu operatoris.*

Fol. 72v: prazan.

Inc. fol. 73r: *Dominus prope est _____ ait sermo domini clipeus ignitus sperantibus in se [Prov. 30, 5] viri fratres ? continua ? pugna est inter diabolum et hominem ? contra ? inpetum ? diaboli debet habere ? homo in memoria ? et in operatione verbum domini, ut ita per verbum quasi ? per scutum defendat se contra ? inimicum. Rogemus ergo ?*

dominum qui dignatus est per virginalem uterum nobis appropinquare ut verbum ipsius sit scutum et munimen contra insultus inimici. Beatus Paulus in epistola hodierna dicit: Dominus prope est, sicut si aliquis amicum suum vellet visitare nuncios premitteret...

Expl. fol. 109v: ... non veni vocare iustos sed peccatores [Mt. 9, 13; Lc. 5, 32], sed illos maxime vocat et revocat, qui vere ? penitentes sunt, illis manus ? porrigit, illis specialiter dicit: venite ad me qui laborati et honorati (!) estis, et ego vos reficiam [Mt. 11, 28]. Quod ? ipse prestare dignetur ? qui vivit ? et regnat deus ? per omnia secula seculorum. Amen.

Sudeći prema broju inicijala izrađenih crvenom bojom, kojih je ukupno 108, ovaj ciklus sadrži toliko ili nešto manje homilija. Rubrikā nema.

Tekst ciklusa završava na marginama (najprije lijevoj pa donjoj) završnoga fol. 109v. To vjerojatno znači da je, u trenutku dovršavanja prijepisa toga teksta, na sljedećem fol. 110r već bio započet tekst djela koje slijedi.

Autor ovoga najopsežnijeg teksta prepisanog u kodeksu mogao bi biti poznati skolastički pisac Vilim iz Auvergne (*Guillelmus de Alvernia*), koji je umro 1249. g. kao pariški nadbiskup. Sadržaj bi u tom slučaju bili njegovi komentari uz Evanđelja i Poslanice (*Postilla super Epistolas et Evangelia*). Poblizim istraživanjem ta će se pretpostavka moći potvrditi ili odbaciti.

2.

Fol. 110r-118r: **Robert iz Flamborougha i Svetog Viktora: *Liber poenitentialis* (1208.-1213.)**

Inc.: *Incipit liber poenitentialis magistri Roberti de Flamborbois ? canonici sancti Victoris Parisiensis et penitentiarii.*

Incipit Prologus. [R]es grandis immo per maxima cujus libet ne dum (...) meis impar viribus et ? circa quemlibet ad excusationem michi satisfecisset ut eam declinarem si non tantus ? movisset ? amicus ?...

Expl.: ... quod ? si elegerit penitens ad petitionem eius et ad libitum et arbitrium tuum poteris ? canonicas ? mitigare p _____ sset ? paulatim et paulatim lxx ? facias ut postea pocius alleviationem petat penitens quam aggravationem ? et sic ut puto tu securus eris. Explicit Penitentialis magistri Roberti viri ? autentici et illustrissimi confessoris sancti Victoris Parisiensis cuius anima requiescat in pace. AMEN.

Tekst započinje praznim mjestom za inicijal R. Nedo staje velik dio rukopisa (iza fol. 116). Završava se lijevim stupcem na fol. 118r. U sačuvanom tekstu ima ukupno 81 rubrika. Inicijala nema.

Tekst je poznati priručnik za ispovjednike koji je oko 1210. g. sastavio Englez Robert iz Flamborougha, koji je kao kanonik u samostanu Svetog Viktora u Parizu ispovijedao tamošnje studente. Za daljnje je istraživanje značajno da postoji novo kritičko izdanje toga djela: Robert of Flamborough, *Liber Poenitentialis. A critical edition with introduction and notes* [Studies and texts 18], prir. J. J. Francis Firth (Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1971).

3.

Fol. 118r-124r: **Alan iz Lillea (umro 1202.): *Liber poenitentialis***

Inc.: [A,] a, domine deus, quia puer ego sum et nescio loqui [Ier. 1, 6]. Si Ieremias sanctificatus ab utero a domino propheta est electus et ? a criminali macula alienus, ? divina inspiratione edoctus, [na margini: timens] officium predicatoris assumere, timens verba dei resonare, se confessus est puerum, se professus est blesum ?, quomodo nostri temporis homines...

Expl.: ... Si que ? erbas vel aliquod maleficium biberit ut infantem non habeat aut alicui dederit ut non concipiat vel ? occidere voluit et non potuit aut semen mariti sui pro amore biberit aut _____ aut _____ . Si infans mortuus fuerit per negligenciam cum ? _____ ut _____ menses a carne et vino absteineat. Si aliquis ieiunare non potest ?, si dives est, faciat elemosinas ?, si pauper, oret honore ? ieiunandum in die dominica aut in aliis festis sanctorum.

Tekst započinje praznim mjestom ostavljenim za inicijal A, na početku desnog stupca na fol. 118r. U nastavku teksta su također ostavljena i označena mjesta za inicijale, koji nisu izrađeni (ukupno ima 10 takvih mjesta). Rubrikā nema. Iza teksta slijedi prazna stranica 124v.

Sudeći prema incipitu, predložak ovoga prijepisa jest najstariji od svih ispovjedničkih priručnika, *Liber poenitentialis* poznatoga francuskog teologa i polihistora, cistercita Alana iz Lillea (*Alanus ab Insulis*, umro 1202.). Djelo je napisano oko 1190. g. i sačuvalo se kroz predaju u više dužih i kraćih verzija. Novih kritički priređenih izdanja nema, ali se jedna verzija djela nalazi objavljena u poznatom Migneovu nizu *Patrologiae cursus completus – series Latina*, sv. 210: 279-304.

4.

Fol. 125r-144r: Petar iz Roissyja i Chartresa (umro oko 1210.): Manuale de misteriis ecclesie

Inc.: *Incipit manuale Petri magistri cancellarii Carnotensis de misteriis ecclesie. Frumentum desiderat nubes et nubes spargunt lumen suum, que lustrant cuncta per circuitum quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne opus quod preceperit illis super faciem orbis terrarum* [Iob 37, 11-12]. *Per frumentum simplices qui sunt in ecclesia intelliguntur, qui desiderant nubes scilicet doctrinam maiorum...*

Expl.: ... *In adventu legitur Ysaïas qui planius ? prophetauit de adventu. Ab octavis epyfanie usque ad lxxiii. leguntur epistolae ? et cantatur Domine ne in furore [Ps. 6, 2; 37, 2] quia quod David prophetavit apostolus predicavit. Explicit Manuale.*

Tekst sadrži 85 inicijala i 116 rubrika.

Rubrike na fol. 125r: *De fundamento. / De parietibus. / De quadratura et politione. / De cemento. / De fenestis. / De columpnis. / De hostio. / De tignis.*

Rubrike na fol. 144r: *De xxiii. dominica. / De distinctione*

Prepisani tekst je poznati traktat Petra iz Roissyja (*Petrus de Rossiaco*), kancelara katedralne crkve u Chartresu, naslovljen *Priručnik o otajstvima Crkve*. Djelo je u novije vrijeme objavljeno u kritičkom izdanju: Pierre de Roissy, *Manuale de mysteriis ecclesie*, prir. Marie-Thérèse d'Alverny (Paris, 1966).

5.

Fol. 144r-152v: (Quidam tractatus de Ecclesia et eius officiiis)

Inc.: *In libro de trinitate dicit Boecius quod in naturalibus racionabiliter, in mathematicis disciplinabiliter, in divinis ? intellectualiter oportet versari nec duci ad imaginationes, sed potius ipsam inspicere formam qua papa ? de divinis officiiis tractaturi ? theologis rationibus ipsam divinorum officiorum naturam non per corporales ymagines sed pure mentis intelligencia ad exemplum superni tabernaculi contemplerur. Totum namque illius superne civitatis...*

Expl.: ... *Sequitur de festo beati Martini, qui dictus ? est par apostolis non tam suscitatione mortuorum, sed quia spiritus ? sanctus in specie descendit ignis super eum, cum enim offerret sacramenta dominici corporis globus igneus apparuit super caput eius, et brachia eius nuda que pro paupere Christi spoliaverat, auro sple[n]didissimo decentissime sunt operta ?. Ne vero [potertano: legencium] prolaxis ? tractatis ? aures legencium fastidiant ?, finem hic facimus, a retributore omnium operis pre<r>mium expectantes. [Dodana mlađa bilješka:] *Hic continetur rationale divinorum ?.**

Tekst sadrži 42 inicijala, a rubrika nema.

Zasad možemo pretpostaviti dvije mogućnosti identifikacije ovoga teksta. Jedna je *Suma o crkvenim službama (Summa de officiiis ecclesie)* Gvida iz Orchellesa, koji je bio kanonik u Meauxu i potkraj života predavao u Parizu (umro oko 1230. g.). Djelo je kritički objavljeno i u novije vrijeme: E. Kennedy, *The Summa de officiiis ecclesie of*

Guy d'Orchelles, *Mediaeval Studies* 1 (1939), 33-62.

Druga bi mogućnost bio liturgički traktat *Obrazložene Božjih službi (Rationale divinorum officiorum)* koji je prije 1286. g. napisao Francuz Vilim Durando (*Guillelmus Durandus*), biskup Mendea, profesor u Modeni i značajan kanoničar (umro 1296. g.). Na raspolaganju je novo izdanje toga djela u tri sveska: *Guillelmi Duranti Rationale divinorum officiorum, I-IV, V-VI, VII-VIII*. (*Corpus Christianorum - Continuatio Mediaevalis*, 140, 140A, 140B), prir. A. Davril, T. M. Thibodeau i B.-G. Guyot (Turnhout: Brepols, 1995, 1998, 2000). U potonjem slučaju, prijepis u osječkom kodeksu sadržavao bi samo ulomak navedenoga djela.

6.

Fol. 153r-188v: Alan iz Lillea: Summa de arte praedicatoria (oko 1200.)

Index capitum inc. 153r: *I. Quid sit predicacio. / II. Qualis debet esse predicacio. / III. De contemptu mundi et conviviis ?. / IIII. De contemptu sui. / V. De gula. ...*

Index capitum expl. 153r: ... *C. De monachis. / CI. De voluntatibus. / CII. De indumentis ?. / CIII. De compassione. / CIIII. De tribulacione ?. / CV. De tristicia et risu.*

Fol. 153v: prazan.

Inc. 154r: *Vidit Iacob scalam a terra usque ad celos pertingentem per quam ? ascendebant angeli et descendebant* [Gen. 28, 12]. *Scala ista est viri catholici prof__ que contextitur ? ab utero ? fidei usque ad consummacionem viri ? perfecti ?. In hac ? sc<l>ala primus gradus confessio,*

secundus oracio, tercius graciaram accio...

Expl. 188v: ... *si spreveris cogitationes in corde, non ? prorumpitur ? in opere. Si cogitationi non consentieris ?, operi cito resistes. _____ nunquam cogitationes et voluntates et ? [dopisano odozgor: quivis ?] opere non complentur ?, ap _____ domini _____ profecto ? reputantur etenim ? in corde iniquitates. _____ qui _____ uit ? et non potes _____ pro sancto ? imputat.*

Cijeli početni fol. 153r sadrži kazalo teksta koji slijedi. Kazalo navodi naslove 105 poglavlja. U tekstu ima 85 inicijala i 14 rubrika.

Ovaj dio kodeksa sadrži poznato djelo već spomenutoga Alana iz Lillea, *Summa o propovjedničkom umijeću*. Djelo nije dostupno u suvremenom kritičkom izdanju, ali se nalazi uvršteno u glasoviti Migneov niz *Patrologiae cursus completus – series Latina*, sv. 210: 110-198.

7.

Fol. 189r-204v: **sv. Grgur Veliki, papa (umro 604.): Liber (cure) pastoralis**

Inc.: *Sed quia sunt plerique mihi inpericia similes qui dum meti se nesciunt et ? que non didiserunt (!) docere concupiscunt, qui pondus magisterii tanto levius existimant quanto vim magnitudinis illius ignorant ab ipso huius libri reprehendantur exordio, ut quia in doctis ac precipites doctrine artem appetunt, a precipitationis sue ausibus in ipsa locutionis nostre janua repellantur...*

Expl.: ... *Ecce bone vir reprehensionis mee necessitate compulsus dum monstrare qualis esse debeat pastor in vigilio pulcrum depinxi hominem pictor fedus aliosque ad perfectionis litus dirigo, qui adhuc in delictorum fructibus versor, sed in huius queso vite naufragio orationis tue me tabula sustinet, ut quia pondus proprium deprimit tui me meriti manus levat. Liber quartus pastoralis explicit. Cure.*

U tekstu ima 45 inicijala, a rubrika nema. Tekst završava lijevim stupcem na fol. 204v, a na praznom mjestu desnoga stupca kasnije je dopisana bilješka koja sadržajno nije povezana s tekstem (v. niže).

Tekst je prijepis poznatoga djela *Knjiga o pastirskoj skrbi (Liber curae pastoralis, također i Liber regulae pastoralis te kraće Liber pastoralis)* koje je napisao papa sv. Grgur I. Veliki na početku svoga pontifikata (od 590. do 604.). U prijepisu nedostaje početni odlomak prvoga dijela.

8.

Fol. 205r-214v: **(Conspectus variarum materiarum)**

Inc.:

Timor

- Mundanus: est omissio boni per evitacionem incommodi humani. Huiusmodi timorem habuit Petrus quando negavit dominum qui ? bonum;

- Servilis: est declinatio mali propter ? evitacionem pene. Quidam ? suplent pene temporales. Alius ? omisit cum ? negare ne penam incurreret temporalem.

- Inicialis: est mixta cum ? pavore dilectio. Supletur ? pavore pene. Duo _____ sunt iniciales pavores, unus est timere ? penam, alter est diligere _____ iusticiam.

- Castus sive filialis sive perfectus: est mixta cum pavore

separandi dilectio.

Aliter sic:

Timor

Materialis: ...

Expl.:

Nomen ? depravat ? onestum y _____:

- Adeo ? – voluptates carnis nuncupat apostolus passiones ignominie eo quod ? ignominosum ? et sine nomine dignitatis efficiunt, nec ? ei homo nominandus est ? qui ? luxuriosus est ?, sed potius brutum animal.

- I _____ – de _____ cium te morsibus ? tradidisti, si agapetarum ? consortia non vitaris ?.

- Idem ? – muliebris sexus frequens accessus reprehensibiles exhibunt ? clericos ?.

Tekst sadrži 13 rubrika (od fol. 209r dalje), a inicijala nema. Oblikovan je kao niz klasifikacijskih dijagrama ili semantičkih stabala. Gradivo za takve „školske” sheme preuzimano je iz prethodno postojećih i poznatih predložaka. Npr. početna shema u kojoj se razvrstavaju četiri vrste strahova istovjetna je onoj o kojoj opširno raspravlja sv. Toma Akvinski (umro 1274. g.) u svojoj *Teološkoj sumi* (dio II/2, pitanje 19).

9.

Fol. 214v-215r: (?).

Inc.: *Osanna filio domini dei ?. Sancta ecclesia mater nostra q _____ acc _____ morem ? materne ? aliquid a rege petit _____ pro filio suo _____ magis ? captet benivolentiam accipere ? per ? que magis faciliter possit obtinere...*

Tekst završava na fol. 215r, od kojeg je sačuvan samo mali okrajak. Tekst je pisan smeđom tintom koja odudara od crne tinte prethodnoga teksta. (Fol. 214v je pri restauraciji kodeksa zaštićen laminacijom na takav način da je

čitanje ionako zahtjevna rukopisa dodatno otežano.)

10.

Fol. 215v.

Prema sačuvanom fragmentu, izgleda da je cijela stranica bila ispisana kurzivnim rukopisom u neko kasnije doba. Taj tekst po svoj prilici ne pripada prvobitnom nizu tekstova koji su tvorili sadržaj kodeksa.

B) MLAĐE BILJEŠKE

Na unutrašnjoj strani omotnog folija (0v) nalaze se dvije nerazumljive, možda mađarske riječi ispred kojih je križ (+ydege zaran?).

Posebno zanimljivom čini se naknadna bilješka na fol. 204v, pokraj glavnoga teksta koji zauzima samo lijevi stupac. Ona glasi: *Anno D(om)ini m(illesim)o ccc-o xcix-o xviii-o die mensis Nouembris facta fuit choruscacio mirabilis per omnes partes Slesie in crepusculo pridie Elizabeth.* U hrvatskom prijevodu: „Godine Gospodnje 1399., 18. dana mjeseca studenoga, zbililo se čudesno bljeskanje/sijevanje po svim krajevima Šleske navečer uoči (Svete) Elizabete.”

Na osnovi te bilješke može se zaključiti: prvo, osnovni tekst kodeksa svakako je stariji od 1399. g.; drugo, kodeks je na izmaku 14. stoljeća bio u upotrebi u nekoj crkvenoj ustanovi u Šleskoj. Šleska (Šlesko vojvodstvo) u to je vrijeme pripadala Češkom Kraljevstvu u sklopu Svetoga Rimskog Carstva.

Kao *terminus post quem* za nastanak ovoga kodeksa zasad se može uzeti jedino vrijeme kada je bilo napisano najmlađe od pouzdano identificiranih i u kodeks uvrštenih djela. To je *Liber poenitentialis* Roberta od Flamborougha, napisan oko 1210. g.

S obzirom da su u Slavoniji vrlo rijetke rukopisne knjige i drugi pisani dokumenti stariji od 18. stoljeća, novopronađeni srednjovjekovni kodeks u Muzeju Slavonije znači neobično zanimljiv raritet. U nastavku istraživanja trebat će najprije prirediti, odnosno upotpuniti i objaviti sustavan i detaljan opis kodeksa i njegova sadržaja, kako bi se na nj skrenula pozornost međunarodne stručne javnosti. S motrišta slavonske kulturne povijesti, neće biti nezanimljivo ni pitanje kako je kodeks dospio u Slavoniju, Osijek i naposljetku u Muzej Slavonije.

